

פירוש על התפלות

מאת

אברהם יהושע העשל

המאמר הנדפס להלן הוא פרק מתוך ספר כ"י עתיק על התפלות. שם המחבר לא פורש בכ"י אבל נזכר בו הרבה פעמים חבור אחר שכתב בשם "ספר המפליג" שהוא כנראה פירוש על פרקי דר' אליעזר ובלתי ידוע לנו. המחבר מצטט ס' הבהיר, פדר"א וספרים גנוזים מחכמים קדמונים. ההעתיקה נעשתה מתוך כ"י אדלר 1110 הכולל את כל הספר, מתוך כ"י 1223 שחסרים בו י"ב דף בערך ומתוך כ"י פורגס המכיל את ההקדמה בלבד. כ"י אלה נמצאים בספרית בית המדרש לרבנים שבאמריקה. בסוף כ"י 1223 נאמר: "כתבו פינחס בן שלמיה לוניל אל היקר ר' תנחום". כנראה זה שם האיש שהריץ שאלות אל הריב"ש "בלשון ארוך וצח המליצה" (רנ"ג—רסב) ושהיה דיין ב־ Yativa בספרד. עליו הושה A. M. Hershman, Isaac ben Sheshet, עמ' 183. הוא העתיק כנראה גם פירוש רד"ק על תהלים, Cod. Rossi 501, ע' צונץ, XVIII, ZFHB, 115 (1044) וכנראה חי בשנת 1397. ע' צונץ Benjamin of Tudela, The Itinerary . . . ed. Asher, עמ' 11. עי' Biscioni, Florenz (in folio) 156. עמ' 289 בצורה ארמית (עי' שבת נג. ב; ברכות נג. ב). אצל Gall. Jud., Gross, עמ' 289 נאמר ששם מקומו של ר' פנחס הוא Sétif באלג'ירס, ואין זה נכון, כי שאטיבה זו Jativa, עי' צונץ, Zeitschrift, 102. על זה ועל פרטים אחרים בנוגע לכ"י הספר העירני בטובו ידידי החכם פרופ. אהרן פרימן נ"י. בעבודת ההעתיקה עזר לי מר משה בן ציון, ועלי להכיר תודה לידידי החכם פרופ. אלכנסדר מרכס נ"י שפתח לי את אוצרו הטוב והרשני בטובו להשתמש בכ"י שברשות ספרית ביהמ"ד.

כנראה חביב היה הספר על הקוראים ונעתק פעמים רבות ואלו הם כה"י שנשתמרו מלבד אלו שנזכרו לעיל:

Cod. Almanzi 119 (HB, V, 21); Br. Mus. 751. 743; Cod. Biscioni Oct II, 32 (Cat. in 8° p. 272); Cod. Paris 188⁴, 848¹; Cod. Perreau 1420, 15 (HB, XII, 112); Cod. Jellinek (HB, XVI, 13); Cod. Wien (Schwarz, I, 29²); Bodl. 1925.

בעזרת אל ועושה כל פלאות, אני מתחיל לפרש סוד תפלות. אפרשנו בדרכי התעודות, בשם איום ונורא כל תהלות. בעזרת נורא תהלות. אכתוב פי' התפלות. בצדק כל אמרי פי אין בהם נפתל ועקש. כי תורת יי' תמימה משיבת נפש, דרכיה דרכי נועם וגו', אך ימים בימינה וגו' (פתיח) ר' אליעזר בן הורקנוס ז"ל ואמר מי ימלא גבורות יי' וגו' תקן עזרא ובית דינו אחר חרבן בית מקדשינו מעת הוסר התמיד תפלה במקום קרבן שנ' קחו עמכם דברים וגו', ומפני שהכוונה עולה על גבי המזבח תקנו כוונת המתפלל בתפלתו כנגד הקרבנות והמבין יבין, לכן רצתה נפשי לדבר מעט קט בענין סדר התפלות ומה יצטרך המתפלל לדעת ולכוין בעת התפלה וכן צריך ליחד מקום לתפלתו ולא ימירנו רע בטוב או טוב ברע אחר שנתכוון בו ראשונה ושם מגמתו ורצונו אליו וקרא שם בשם אדוניו שנ' וישכם אברהם בבקר וגו' אשר עמד שם לפני יי' אין כתוב כאן אלא את פני יי' לכן היודע סתרי הקבלה הקדושה יבין טעמים אלו ודברינו אלו, ואשר לא הגיע אל המקום הזה לא יטריח עצמו מלחשוב מחשבות ומלעשות סברות כי לא יועיל לעיקר דברים אלו והשגתם כצירוף אותיות של ד' אלפא ביתות כמו שאבאר מקצתן בג"ה, דע כי כל אות ואות מאותיות האלפא ביתות יש לה עיקר גדול וטעם נעלם (ואם) וזהו הר גבוה נמנע מלעלות בו ושם מער"ע) תענוגי הנפשות הטהורות, אך מעיין ובור מקוה מים ושרש כל השרשים ועיקר כל עיקרי הוויית כל הווה, אמ' ז"ל כ"ב אותיות הם וכל אחת ואחת יש לה גוף בפני עצמה ונשמה ובצירוף אותיות האלפא ביתא התחתונה באותיות האלפא ביתא אשר עליה יהיו השמות הקדושים שמות השם המפורש הנכבד והנורא שמות כל פעולה ומעשה כמו שאתה רואה בצירוף הג' פסוקים ויסע ויבא ויט, אך צריך שיהיה בעגול כי העגול צורה ישרה תמימה ואין הפסק ואיחור ועיכוב בתנועתה כמו בשאר כל הצורות המתנועעות וזה מבואר בספרי התכונה ובספר הבהיר זכר מענין זה רמזים ואני אזכור מהם לפנינו כסדר ודי למבין, לכן צריך כל דבר ודבר שיצא מאלפא ביתא שתהא על צורת עגול והתנועה בהם כמו שאבאר והוא הצירוף וכשתבין סוד זה תהיה במדרגה העליונה ותוכל לעשות מעשים ישרים כפי הכוונה והסיוע ועגול השם היוצא מג' פסוקים אלו הנזכרים זה צורתו למטה) וכל שם ושם יש לו פעולה גדולה כמו שאפרש על השם הראשון בלבד בג"ה.

ספר הבהיר (א) ע"ב שמות היוצאים ומתחלקים לג' חלקים כ"ד לכל חלק

- 1) ע"י פרקי דר' אליעזר, ג
- 2) כ"י פורגס : נעלם הוא.
- 3) כ"י פורגס : מעוני.
- 4) צורת העגול אינה לפנינו בכה"י.
- 10) ספר הבהיר, מ"ו.

- 5) ד' רוחות ?
- 6) ע"י ספר יצירה פ"א, מ"א.
- 7) בשכמל"ו ?
- 8) ספר הבהיר, מ"ו.
- 9) בל"ב נתיבות ?
- 10) ספר הבהיר, מ"ו.

ועל כל כ"ד שר גבוה עליהם ועל כל חלק יש לו כחות ד' (5) לשמור מזרח ומערב צפון ודרום ומתחלקים ששה לכל רוח נמצאו לד' רוחות כ"ד קצוות (צורות ?) וכן לשני וכן לשלישי וכלם חתומים בשם יי' אלהי ישראל אלהים חיים שדי רם ונשא שוכן עד מרום וקדוש שמו (6) יהוה בשם (7), ישב ר' אהילאי (8) ודרש מאי דכתי' יי' מלך יי' מלך וגו', עד ואלו הם השמות היקרות והמפורשות (והמפוארות) שהם יי"ב ליי"ב שבטי ישראל וכולם נכללים בלב השמים (9) ומתחלקים לכ"ד שמות ובהם כלולים זכר ונקבה ופקודיהם בתלי וגלגל ולב והם מעיינות החכמה, ישב ר' רחמאי (10) ודרש מאי שנים עשר שבטי (ישראל) יה, מלמד שי"ב שבטים יש לו להקב"ה ומאי ניהו משל למלך שהיה לו מעיין נאה וכל אחיו אין להם מים אחרים אלא מאותו מעיין ואינם יכולים לסבול צמא מה עשה לעיין יי"ב צנורות וקראם על שמות בני אחיו ויאמר להם אם יהיו הבנים טובים כאבותם יזכו ואלו הצנורות ירוו אותם וישתו בניהם אחריהם ואם לא יזכו הבנים ולא יעשו דברים הגונים לפני הרי הצנורות עומדות על ענין זה אתן להם מים שלא יתנו לבניהם (הרבה) מאחר שאינם עושים רצוני ומאי לישנא דשבת דבר פשוט דאינהו מרובע מאי טעמא דלית איפשר למרובע בגו מרובע אחר אלא עגולא בגו רבועא רהטי ואי רבועא בגו עגולא לא רהטי ומאי ניהו עגולא הדין נקודא דאורייתא דמשה ואינהו כולהו עגולא ודמי באתוותא לנשמתא דחיי בגופיה דאיניש דלית איפשר ליה למחיי כל היכא דליתא קיימא בגויה ולא למינקט מימרא זוטרא ורבתא בלב נשמתא כותיה הוא הדין ניקודא, ומתקיימי אתיא בנקודא דלית איפשר למילתא רבתא או זוטרא לאיתאמרא בלא ניקודא, וכל נקודא עיגולא וכל אתיא ריבועא ומתקיימי אתיא בנקודתא ואינהו חיייהו, והדין נקודא אתיא דרך הצנורות להדין אתיא על ידי דריח הקרבן וכו' כתוב לפנינו אחר קדושה ונער כתיב ביה רמז לעגול שתנועתה ישנה בלי הפסק אעפ"י שהרמז על בג"ד כפר"ת, משל למלך שהיו לו ז' בנים ושב כל אחד במקומו אמ' להם שבו זה על גבי זה אמר התחתון אני לא אשב למטה ולא אתרחק ממך אמר להם הריני מסובב ורואה אתכם כל היום והיינו ומלא כל הארץ כבודו וכו', מאחר שהבאתי ראיות אלו על התנועות העגול אשוב לדברי הכוונה, דע כי השם הראשון היוצא על סדר הפסוקים הוא ווו' יש לו עיקר גדול והוא ממונה על פינות העולם והמרוצה ממנו כגון קפיצה ופורח באויר וכיוצא בו, ועוד הוא רמז על יי"ג מדות בג' ספרים בנימט'

שלמה ר"ל בכתיבת וא"ו שהוא עולה ל"ג וזה דבר גדול מופלא ומכוסה וגם ירמוז לענינים אשר מורה עליהם הג' ספרים שהם ספר וספור וספור מפני שדוגמת כל מלה מהם דומה לחברתה כדוגמת כל אחת מהוויין לחברתה, אך השם הראשון היוצא משני הפסוקים על סדרן והאמצעי סופו לתחלתו הוא וה"ו והוא השם הממונה על ההצלה ועל הישועה לכן תקנו לומ' בענין הושענא אני ותו הושיעה נא וזה סוד השם המתמצע וסודו גדול ונורא מאד חפש עליו ותמצאנו ועוד הוא מורה על שורש ועיקר ספר יצירה שהוא עולה בגמט' ל"ב, ג"כ תהיה כתיבתה וא"ו היא וא"ו וזה תחלת הקבלה הקדושה לכן אומר כי צירוף האלפא ביתא יצא ממנו שמות משתנים לכל פעולה ופעולה הוא שאמרתי בתחלה כי האלפא ביתות ד', דע באמת שהוא כן אבל הראשונה עליונה טהורה קדושה סבת כל האלפא ביתות שלא יתכן להיות ג' בתים מבלי ד' נקודות ועכ"פ תהיה הנקודה הראשונה סבת הוויית הבית ולעולם לא יבא בחשבון הראשונה ועל זה נאמר בספר יצירה¹¹) ולפני אחר מה אתה סופר, והאלפא ביתא הנזכרת העליונה מקור כל המעיינות לא ישיגוהו כל שכל ומחשבה ולא ישלוט בה כל עין ורעיון כי שם מאיר הזוהר והחביון כי היא מורה העצם הנשלל מכל צירוף ועירוב, והאלפא ביתא השנית הולכת על הסדר כמו העליונה כי שמו כשם רבו, והיא שם העצם העליון והיא השם הגדול, ונקרא מדת חסד ומדת רחמים והיא הספירה הראשונה של ז' ספירות א) והיא ראש לכל חשבון כי ממנה תחלת המנין, ועל כן אמ' רז"ל א) שמו כשם רבו מפני שהסדר אחר ולא יבא בו שנוי בשום אות משניהם וזו היא האלפא ביתא הגדולה ובכל מלה ומלה שיש בה ממנה אות על פי הדבר מורה על דבר גדול וסוד געלם והמשכיל יבין, והאלפא ביתא השנית והיא השלישית מהארבעה הולכת שלא על הסדר סופה לתחלת הראשונה וכן אמרו כשהיו האותיות עומדות ברוח הקדש היו מסודרות על ת"שר"ק וזו האלפא ביתא ממנה האותיות הממוצעות בין הגדולה והקטנה שכבר אמרנו שכל אות אות מהגדולה מורה דברים גדולים וג"כ מהקטנה להודיע כי השנית שהיא האמצעית סבת המזג והעירוב שנ' מראשית עריסותיכם וגו' והיא כמו הפתיל הדלוק בנר להאיר הבית שנ' נר יי נשמת אדם וזאת הספירה השנית ונקראת מדה טובה, והאלפא ביתא השלישית והיא הרביעית מהד' היא הקטנה והיא סבת על כל אות ואת משתי האלפא ביתות ובתנועתה יהיה הצירוף ומהצירוף ההוא יצאו שמות הנעילה כמו שאבאר ונקראת מדת הדין ועל צירוף זה אמ"ר יהושע בן לוי א) בשעה שעלה משה למרום

11) ספר יצירה פ"א, מ"ו.

א) כ"י פורגס : עשר ספירות.

ב) סנהדרין לח, ע"ב.

ג) שבת פ"ט, ע"א, מנחות כ"ט, ע"ב.

מצא להקב"ה קושר כתרים לאותיות, ובספר הבהיר ד) ששמותיו של הקב"ה ג' חיילים כתו' לעיל וזאת צורת עגול האלפא ביתות ה).

יש לך לדעת כי מכל אות ואת מהאלפא ביתא הראשונה העליונה אשר אמרנו עליה כי היא מקור כל המעיינות סיבה לכל דבר ודבר שיש בג' עולמות והשפע הראשון היוצא מכל אחת ואחת מהאותיות הוא עצם זך טהור וקדוש דבר שאינו מושג אלא בזכות השכל הטהור הנשלל מכל צירוף ועירוב קל וחומר מכל הרכבה וזאת היא האלפא השנית מהד' היושבים ראשונה במלכות וממנה תמצא האלפא ביתא השנית והיא השלישית בחשבון ועם כל זה תתחבר ותזווג בה אעפ"י שמציאותה ממנה כי לא יתכן מצוא דבר משתיהן בלי התחברות והזדווגות וכבר פרשתי בחבור ענינים עתיקים קודם לזה וקראתיו מיישב דעת (הדעת ?) המפליג בשאלותיו ואשר ימצא משתיהן היא הספירה השלישית והיא מים מרוח והם המים העליונים והכל פירשנו בחבור הנזכר וזאת הספירה היא זכה טהורה בה צורות משתנות נשללות מכל גוף והרכבה והיא סבת מציאות כל אשר (נשמת) רוח חיים באפיו שנ' ויקרא האדם שם אשתו חוה וגו' והמשכיל יבין, כמו שנ' בספר יצירה שלש מים מרוח חקק וחצב בהם תוהו ובהו ורפש וטיט ומזאת הספירה תמצא ספירות לתשלום המעשה כמו שביארנו ומפני שיתברר לך מקצת דברינו אפרש לך כמין לוח מן העגול להבין הצירוף והעירוב ושם אגלה לך סתרים גדולים ותראה כי מאל"ף עד כ"ף יהיו הנמצאים על צורה אחת ומכ"ף עד תי"ו יהיו כמותם אך העליונים תחתיים והתחתיים עליונים וזהו הצירוף אם היית מביין מדעתך ולא יתכן מצוא כל דבר זולתי צירוף זה ועל זה נאמר בספר יצירה¹² כ"ב אותיות יסוד חקקן וחצבן והמירן צירפן ויצר בהם נפש כל היצור וכל העתיד ליצור, ועתה שים לבך לדברים אלו והתבונן כי הם דברי אלהים חיים ובהם תדע הכל ותבין כל מעשה ופעולה ומקום מציאות כל דבר ודבר ופועל כל פעולה ושמו ושם רבו בג"ה¹³).

אמר המחבר אעפ"י שממה שזכרתי היה יכול המבין להבין עיקר התפלות אשר רצוני לדבר בהן מעט קט ראינו שהיו יהיה קורא אגדתנו זה מתווכח עלינו לקצור דברינו לכן המבין יבין והמשכילים יזהירו כוזהר הרקיע והשם יודע כוונתי כי להבין ולהורות באתי ולחזק (בדק) בית אלהינו וליישר דרכי אמונתנו, תקנו רז"ל לברך על כל דבר ודבר והנאה ומעשה ופעולה כמין תראוי לכל אחד ואחד מהם וזה שלא ליהנות בשום פעם בעולם מבלי תת שבח והודאה ליוצר בראשית ולהבדיל בין האדם ובין הבהמה ובין החיה הטהורה ובין אשר לא

ד) ספר הבהיר, מ"ו.

ה) צורת העגול בכ"י היא א"ב סביב לתשר"ק וזו סביב לא"ב.

12) פ"ב, מ"ב.

13) השמטתי את חלק כה"י מוף ה' עד י"ג ע"ב (כ"י 1110) המטפל בענין הצירוף.

טהורה היא ובין כל הולך על גחון ובין הולך על ארבע ולהתחנן בבקשתה שארכת (שהברכות?) קיום העולם שכל זמן היות הברכה נאצלת וההשפעה מצויה יהיה קיום הנמצאים והשארותם וזה סוד כוונת המברך וסוד הברכה ומפני זה תקנו רז"ל בברכת המברך גלוי ונסתר בדא' בא"י אקב"ו, ספר הבהיר¹³ ומאי טעמ' אשר קדשנו מלמד שחי העולמים כלולים בו כל המצוות וברחמי עלינו נתנם לנו כדי לקדשנו בהם ואולי נזכה, ואלו היה גלוי היה אומ' אשר קדשנו במצותיך כמו בא"י מגן אברהם או חונן הדעת וזה ענין גלוי וידוע כמו המדבר לחבירו פנים אל פנים וזה דבר מובן למשכיל, שנ' ועתה שלמה בני דע את אלהי אביך ועבדהו, וכן כי ידע שמי יקראני ואענהו ורבים מאלו מורים הענין בפרהסיא כמאמר על דברתי מלכי צדק, ומלכי צדק מלך שלם, וכן הג' פסוקים צדקתך וצדקתך וצדקתך מורים על סוד גדול בענין זה דאמ"ר יוחנן¹⁴ על צדקתך כהררי אל בשם ר' יאשיה מסרס הדין קריה צדק דעתך על משפטיך וכו' והמבין יבין, וכשתבין מה שזכרנו יתכן לך לומר בא"י עושה כך וכך כגון הזן או בורא או בונה או כך וכך וכוונת המברך לעולם למקום המעשה כמו שפירשנו במציאות הדברים מהאזניות, פרק כיצד מברכין¹⁵ אמ"ר חנינא בר פפא כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאלו גוזל להקב"ה וכנסת ישראל שנ' גוזל אביו ואמו וגו', ואין אביו אלא הקב"ה שנ' הלא הוא אביך קנך ואין אמו אלא כנסת ישראל שנ' שמע בני מוסר אביך וגו' וזה שלימות הכוונה שכאשר תהיה הברכה נשפעת ממקומה והוא האלפא הראשונה העליונה לאות אשר ימצא ממנה דבר הנאה ועכ"פ תתפשט השפעת הברכה לזה המברך מאי זה האות יהיה האזניות הג' האלפא, וזהו סוד הברכה וכוונת המברך ולעולם צריך המברך לכוון בדברים העצומים או בבקשת השגת ענייני שמות הדברים הנסתרים לאזניות השתי האלפא הראשונות מהג' אך לאותו אות ממש אשר הדבר המבוקש נמצא ממנו ואם הדבר המבוקש נמצא מצירוף שתי אזניות האלפא הללו יכוין גם לשתיהן ואז תהיה עבודתו מאהבה ואם דברים מורכבים מצורה וגוף בקשתו צריך לכוון לאזניות האלפא השלישית לבד ואז תהיה עבודתו מיראה, ואם דברים מורכבים מאזניות הג' אלפא בקשתו יכוין ביחד ואם צריך הזכרה יזכיר כפי המעשה ועכ"פ יהיה בו תשלום כוונתו בבקשתו אין צריך להיות יראת חטאו קודמת לחכמתו שנ' ראשית חכמה וגו', וארז"ל¹⁶ מפני מה אין ישראל נענין מפני שאין יודעין להתפלל בשם כלומ'

13 פניו.

14 ע"י מדרש תהלים הוצ. באבער, מזמור ל"ו, ו: ר' יאשיה הגדול אומר אל תאמר כן אלא (פרוס) [סרס] הכתוב צדקתך על משפטיך כהררי אל על תהום רבה; ע"י ב"ר פל"ג, א; וי"ר ריש פכ"ז.

15 ברכות ל"ה, ע"ב.

16 מדרש תהלים סוף מזמור צ"א ופסק"ר סוף פסקא כ"ב.

בשם הראוי לאותו ענין ושלא תהא המחשבה וזה ממקומה בייחוד הכל והבן זה שהוא דבר מופלג ובוהן הדרך היו החכמים הקדושים הטהורים ז"ל מקבלים עליהם עול מלכות שמים וברוח הקדש מבינים יודעים משיגים הדבר הנגזר בין טוב לרע בין דין לדין והיו שומעין בת קול אומרת בשכמל"ו וכל השמות הג' אלפא שם אחד ועקרו שם בן כ"ב (אותיות) ואצלה אחת ושפעה אחת לכלם זה שמי לעולם וזה זכרי לדור דור, ועל זה הדרך אתה יכול להבין כלל הברכות אשר תקנו רז"ל בכל אחת ואחת מהמאה ברכות וזולתם ולולי הרחוקת הענין מהכוונה וזייתי עכשיו מצויר מהם אי זה להראות הענין אמנם דברינו לאשר רוח אלהים באפו ולאשר מלא כריסו לחם ובשר ויין כמו שא"ר חייא¹⁷ אין מוסרין ראשי פרקים אלא לאב"ד ולמי שלבו דואג בקרבו, אמ"ר אמי אין מוסרין ראשי פרקים אלא למי שהוא יועץ חכם חרשים ונבון לחש, וכשהיה קורא אגדתנו זו זה האמור לעיל אין אנו צריכין לפירוש שלו (אלו) שדי לנו רמוז הענין ואם אינו בה אמור אל דברינו קלו וחמסי עלי אם יהיה קורא בו בשום ענין אמנם מפני שברכת היין גדולה מכל הברכות כאשר אפרש עתה הוצרכתי לדבר עליה איזה רמוז, דבר ידוע לבעלי השכל שהכל ברא הקב"ה לכבודו ובו הכל נמצא ממנו כאשר אפשר מקצתו בספר זו ומה שברא בגן עדן מבעלי חיים ואילנין ממנו ונתמלא העולם והמין המוכרח שבחיים אדם ושבאילנים גפן והוא האילן שנצטווה עליו אדם שלא לאכול ממנו ששם בו הקב"ה סגולה לדעת טוב ורע והוא דכתי' והייתם כאלהים וגו', וכן נאמ' הן האדם וגו', ארז"ל¹⁸ אותו אילן שאכל אדם הראשון ממנו גפן היה, ובפירקי ר' אליעזר ז"ל¹⁹ מצא נח גפן שגורשה מגן עדן וכו', ארז"ל על חטא אדם הראשון, ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי אמ' משל למלך שהיה לו בן והיה לו שפחות הרבה והיה מצוה ואומ' לו בני הזהר שלא תגע באחת מן השפחות הללו וכו', ומגפן זה נשמר יין לדורות והוא היין המשומר בענביו, מששת ימי בראשית כדי לשמח בו העולם שיין זה נברא לקיום השמחה שנ' ויין ישמח וגו', וכת' תנו שכר לאובד וגו', וכת' עליו המשמח אלהים ואנשים, מה טעם כתי' הביאני אל בית היין מה עת זו גן עדן ומה יין זו זה יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית לסעודת הצדיקים, יין זה אדום כי כן הקבלה בידינו והיודע סוד הקבלה רואה שהוא כן בלי ספק והטעם שכל אילן ואילן שברא הקב"ה שותה מים מתהום ומרוה עצמו ומתקיים ועושה פרי ממנו והמים ההם יחזירם כח הטבע ברוב האילנין אם תחתוך ממנו ענף חדש יוצא ממנו מים לבן כמו חלב לבן והוא לו כחלב האם לתינוק ומה טעם לא תבשל גדי בחלב אמו מלמד

17 בשם ר' זירא, חגיגה י"ג, ע"א.

18 ברכות מ', ע"א.

19 פכ"ג.

שלא לאכול בשר בחלב לפנים אפרשנו בג"ה, ואילן הגפן אינו עושה חלב אלא מים זכים תמצא בו בזמנו והגפן אשר בו הכח היוצא עמו בגן עדן מחזירתו לצבעו הראשון והוא אדום ומה תמצא ממנו לבן גרם לו מצד חלישות הכח ומה טעם ויהיו נא שדייך כאשכולות הגפן אלא מלמד שהוא סמדר כשנשלם התבשיל בו נקרא אשכולות ענבים ומאמר זה רמז למי שלא קרא ולא שנה או שנה ולא הבין.

אמר החכם בספר הטבע החלב דם מכל מבושל וכן הוא כאדם שיאכל ושתה יחזור בתוך הגוף תחלה לבן ואחר כך אדום והיה לדם הגוף לכן כשישתה האדם יין מקים הנפש ומשמחתו ומה טעם שמחה זו אלא מלמד שכל מין משמח במינו ומקיים ומקרבו והיין והדם שניהם אדומים ותתפשנו השמחה בנפש מצד הטבע והחום וכן מצינו כתי' שנמשל היין בדם על דרך במובחר ההוא דכתי' חכלילי עינים מיין וגו', כבס ביין לבושו ודם ענבים סותוה וכן דם ענב תשתה חמר, וכן אמ' שלמה בחכמתו אל תרא יין כי יתאדם ומה טעם כתי' כי הדם הוא הנפש, אלא מלמד שהדם מקיים הנפש הטבעי, ומטעם זה נתן הברית בדם וזה דם מילה וזה בריתו של הקב"ה עם זרע אברהם בחירו ועל ברית זו בחר בבן המילה לעקידה ובזרעו אחריו בחר לשכן שמו שם ה' בתוכם והודיע לאוהביו שמו לקרוא בו ולירוא ממנו ולעבדו ולאוהבו בלבב שלם, ונאמ' בספר יצירה²⁰) וכיון שצפה אברהם אבינו ע"ה והביט וראה וחקק וחצב ועלתה בידו אדון הכל וקראו אוהבו וכתת לו ברית ולזרעו והאמין ביי' ויחשבה לו צדקה כרת לו ברית בין עשר רגליו והוא ברית המילה וכו' ומי שאין לו ברית המילה נחשב כבהמות הטמאות כמו שמפורש בדברי רז"ל²¹) ובפרקי ר' אליעזר ז"ל²²) אמ' שהם המתים ואין תפלתם נכנסת לפני הקב"ה ועליהם נאמ' לא המתים יהללו יה, אבל ישראל שהם נמולים תפלתם נכנסת לפני הקב"ה ועליהם נאמר ואנחנו בברך יה וגו', ולא עוד אלא אמ"ר זעירא²³) חמש ערלות בעולם ארבע באדם ואחד באילן וכו', עד ר' זעירא או' אין עץ האמור כאן אלא עץ הגפן אם אינם כורתין את עץ ערלתו כל הפירות שהוא עושה עוללות קטופים ולא טובה למ' ונפסל יינו מעל גבי המזבח כך אברהם אבינו ע"ה עד שלא נמול לא עשה פרי טוב ונבחר יינו על גבי המזבח כיון נסך (כלומר) שנ' ויין לנסך רביעית ההין, פרשתי ענין זה במפליג, מה טעם כתי' אל גנת אגוז ירדתי וגו', וכת' נשכימה לכרמים נראה וגו', מלמד שפסוקים אלו רמזים לגפן הנזכר אשר בו יין המשומר וכל מלה ומלה יש לה טעם גדול רמז על כל אילן ואילן שבגן ולא עוד אלא

(20) פ"ו, מ"י.

(21) ע"י פרידלנדר בהערותיו לפדר"א, פכ"ג, תרגום אנגלי, ע' 298—209.

(22) פכ"ג.

(23) פדר"א, פכ"ט.

גפן זו רומז לישראל אשר כרת מילה בבשרם ולכן אמ' הפרחה הגפן כד"א אם ישרא' מקיימין מצות המילה אם פרחתה הגפן הפרחה מצות המילה לעשות פרי ומה פרי זה אלא ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה פרי מצוה זה מלא תעשה ופרי עבירה זה במעשה ההוא דכתי' להסיר אדם מעשה ובמפליג פרשתי זה והמבין יבין, וטעם זה סוד ברכת היין בברכת מילה ובפדיון הבן רמז זכירה לגפן זו והנה זה מבואר, ואמנם טעם ברכת היין בברכת נשואין (מלמד) שהאדם נמשל לעץ השדה שנ' כי האדם עץ השדה להודיע (להוכיח?) שכמו שיש כת באדם לעשות פרי ממינו כך באילן לעשות פרי ממינו וכן האדם צריך לנקבה כי ר"ת כל בעלי נפש ומהיכן תמצא שאדם הראשון לא מצא נקבה ראויה לו לקיים המין כשאר בעלי חיים שברא הקב"ה שנ' ולאדם לא מצא עזר כנגדו ומיד ברא לו הקב"ה ברייה נקבה כדמותו בצלמו ואמ' לזאת יקרא וגו', ר"ל זאת נקבה כדמותו בצלמו יתכן להוציא ממנה שארות קיום כמין מין האדם, ארז"ל²⁴) ג' שותפין יש בו באדם הקב"ה אביו ואמו זרע לובן שממנו עצמות וגידין וצפרנים ומוח הראש ולובן שבעינים, אמו מזרעת אדם שממנו עור ובשר ושחור שבעינים והקב"ה נותן בה רוח ונשמה וקלסתר פנים וחמשה חושים ודעת ובינה והשכל, ומטעם זה נתחייב אדם לברך על כל הנאה והנאה וכבוד אב ואם ויראת השם ית' ומטעם שהאם מזרעת אדם הדומה לדם המקיים את הנפש והוא כמו יין המשומר בענביו שהוא אדום ובה השורש והמזג והשטיחה והשמרים וגם היא נמשלה לגפן כדכתי' אשתך כגפן פוריה והמבין יבין, ועל טעם זה תקנו לברך ברכת היין בברכת נשואין ומטעם שהוא ראשון לשמחה, וצריך כל יין שמברכין עליו להיות חי נקי מבלי שום שיור שתיה בעולם וזו טעם מה תקנו בברכת נשואין שמח תשמח רעים אהובים כשמחך יצריך מקדם בגן עדן בא"י משמח חתן וכלה, וכלה זו בתולה שלא נתכוונו לומר כלה אלא לבתולה, ואם יתכן שלא בגרה הרי זה משובח ההוא דכתי' והוא אשה בתוליה יקח ומה קשה לרז"ל גרישת האשה הראשונה ר"ל הבתולה, ואמ"ר אלעזר²⁵) כל המגרש אשתו ראשונה וכו', ומסוד זה תבין מצות יבום אם יש לך עינים לראות, ושים לבך בענין כשמחך יצריך מקדם בגן עדן, והתבונן שסוד גדול הוא וכן העיקר והרבה ראיות ודבריים וחזוקים הביאו לדבר ענין זה למבין ברמזים ועל מאמר עין לא ראתה וגו' ארז"ל²⁶) מאי עין לא ראתה ר' יהושע בן לוי אומ' זה יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית, ומתוך דבריהם הבנתי שהמילה הסירה אות מתחלתו, מה טעם גן נעול אחותי כלה וגו' אלא רמז לגן עדן ולנפש האדם וקרא אותה אחותי כלה וכן האמת בסוד הקבלה ומה טעם גן נעול להודיע שלא

(24) קדושין ל', ע"ב.

(25) גיטין צ', ע"א; סנהדרין כ"ב, ע"א.

(26) ברכות ל"ד, ע"א.

לבא בגן עדן אלא בעלי ברית מילה והכתו' יבא דודי לגנו וגו' שכשהנפש טהורה היא ומתנהגת בדרכי החיים הנצל מדינה של גיהנם ותכנס בגן עדן מתערבת בעץ החיים כדכתי' והיתה נפש אדוני צרורה וגו', וזה טעם באתי לגני אחותי כלה כגון מענה לה. ענין אחר גן נעול אחותי כלה רמז לבנות ישראל המצויינות בבתי אביהם ובבתי בעליהן מוזהרות בחלה ובנר ובז' ימי נקיים ובשאר המצוות והבן זה שמבואר הוא. אמ"ר מנחם חתניה דר' אלעזר בר' אבינא בשם ר' שמעון בר' יוסי²⁷ באתי לגנו אין כתי' כאן אלא באתי לגני לבנותי למקום שהיה עיקרי מתחלה וגם זה מענה לאמרה יבא דודי לגנו. משל למלך שהיה לו גן נאה ומנע אותו מלבא בו שום אדם אלא מי שהמלך בותן לו המפתח ובתוך הגן מעיין מים חיים נובעין להשקות את הגן והא כלו מעיין מים חיים (גנים) באר מים חיים וגו'. והתבונן איך לא הזכיר הנהר אשר ממנו יוצא הנהר והבן וגם זה נתנו המלך לבן בתו למשול בו ולעשות בו (כל) חפצו ולשמרו ולעבדו והוא דכתי' ויקח יי' אלהים את האדם ויניחחו בגן עדן לעבדה לשמרה אמ' לו המלך גן זה ומעיין זה נתונים לך במתנה להשתעשע בם והוא דכתי' גם את העולם נתן בלבם וצוה אותו שלא לבא בגן זה ובמעיין זה זולתי כמה דאמ' אלהים זולתך ואלהים זה מלשון והגישו אדניו אל האלהים ומטעם זה נתחייב מיתה העובר על מאמר לא תחמוד והמבין יבין.

ובפירקי ר' אליעזר ז"ל²⁸ מפרי העץ אשר בתוך תני ר' זעירא מפרי העץ ולא העץ אין עץ זה אלא אדם שנמשל כעץ שנ' כי האדם עץ השדה אשר בתוך הגן אין הגן זה אלא לשון נקיה אשר בתוך האשה ואין גן זו אלא זו האשה שנמשלה כגן עדן שנ' גן נעול אחותי כלה וגו', וזאת הגנה כל מה שנורעה צומחת ומוציאה כן האשה הזאת כל מה שנורעה הרה ויולדת מבעלה. כה טעם כתי' כי טובים דודיך מיין המשומר, וארז"ל²⁹ אל תקרי דודיך אלא דיריך וזה סוד ואמ' דודיך בגי' רם, ואמ' דודיך אלו אבות העולם, מיין אלו האמהות ולכן אמרו³⁰ אין פוסקין יינות לאשה, אמ"ר יהודה³¹ שאל ר' שמעון את ר' יהושע כשהיו מהלכין בדרך אמ' לו מהו כי טובים דודיך מיין דברי תורה דומים זה לזה כד"א או דודו או בן דודו יגאלנו, מעיין אך מעיין ובור מכשירין וכי יותן מים על וזה סוד הבינהו ומה שזכרנו הוא טעם ברכת היין בברכת נשואין א"כ מה טעם ברכת היין בקדוש שבת אלא מפני השותפות הנוכר לעיל

27) שהש"ר, ה', א.

28) פכ"א.

29) לא מצאתי מקור לזה. אבל כנראה שצ"ל דודיך שזה עולה למספר רם. ובמשנה ע"ז פ"ב, מ"ה: היאך אתה קורא כי טובים דודיך מיין או כי טובים דודיך. ע"י תוספת ראשונים פ"ה פ"י, לר"ש ליברמן.

30) כתובות ס"ה, א.

31) ע"י שהש"ר א', ב.

שהקב"ה נותן בו נפש כמה דמפרש לעיל ביום הראשון להריון ההוא דכתי' וביום השביעי שבת וינפש ובכל שבת ושבת חוזר עליו עד השלמת בריאתו ויציאתו לאור העולם וזהו מה שאמ' הנפש הנוספת באדם בערב שבת, כתב בספר הבהיר³² מאי וינפש מלמד שיום השביעי מקיים כל הנפשות שנ' וינפש וכתו' לפנים ומאי זה טעם איקרי שביעי וכי היה בשביעי לא אלא מפני שהקב"ה שבת בשבת באותה מדה דכתי' כי ששת ימים עשה יי' את השמים ואת הארץ. מלמד שכל יום ויום יש לו מאמר שהוא אדון לא מפני שהוא אדון לא מפני שהוא פועל אלא פעולה המסורה בידו פעלו כולם פעולתם וקיימו מעשיהם לכך בא יום השביעי ופעל פעולתו אף הקב"ה ולא עוד אלא שגדלה נשמתו שנ' וביום השביעי שבת וינפש ולפיכך תקנו ברכת היין במוצאי שבת זכירה לגפן והבדלה בין קדש לחול והבדלה זו רומזת להבדלת הנפשות מאי נפשות אלו אלא הנפש ההוה מעירוב השני הזרעים והיא הנפש הטבעית הנמצאת מפעולת השש פועלים הנזכרים לעיל, ובין הנפש והפעולה הבאה מצד פעולת השם ית' והיא נפש החיות דכתי' ויפח באפיו נשמת חיים ומטעם זה נאמ' בספר יצירה³³ כף זכות כף חובה וללשון חוק מכריע בנתיים, מה טעם שררך אגן הסהר אל יחסר המזג אלא כגון מתחנן שארית הקיום כמ"ד, נאמ' אל יחסר המזג דוגמת יהי רצון שיתקיים מזג זו ולא יחסר שבו קיומי ובקיומי תורה שמך ההוא דכתי' לא אמות כי אחיה וגו', טעם עצי בשמים, עצי בשמים מאי אלא זכירה לנפש הבאה מצד פעולת יום השביעי כמאי דמפרש לעיל דוגמת נפחת נפש חיות באפי בני אדם מלמד שביום שבת נתקיים בו נפש חיה והיא מצויה בו במוצאי שבת אמנם טעם עצי בשמים ממש ר"ל הדס סוד נאה אעפ"י שכל מיני בשמים יוצא אדם ידי חיבה, הדס יש בו כח מצד הסגולה התווה בו להוסיף ברכה בענייני האדם, וכן אמרו בספר הסגולות שכל מי שמוליך עמו הדס מוסיף בהצלחתו ולא עוד אלא שהוא מין אחד ממיני הלולב וג' הדסים שבלולב רומזים לג' צורות הראשונות מהו' צורות הקדושות הנאמרות לעיל ולפי שהצורה האחת מהם יש לה פעולה גדולה בענין הנפש כאשר אפשר בענין המחזיר נשמות לפגרים מתים נהגו לברך ברכה זו בעצי הדס יותר מכל מיני בשמים והכוונה בו לענף אחד מהג' שבלולב והוא לאשר נתמנה על ענין הנפש בלבד ובצירוף ג' תמצאו סודו אם היית מבין מה שפרשתי לך בספר הזה, טעם ברכת מאורי האש, מאורי האש מאי אלא לרמוז על הספירה הרביעית ואמ' בספר יצירה³⁴ ד' אש ממים חקק וחצב בה כסא הכבוד ואופנים ושרפים וחיות הקדש ומלאכי השרת ומשלשתן יסד מעונו שנ' עושה מלאכיו רוחות משרתיו אש ליהוה, ויש לך לדעת שמאש

32) כ"א, ע"י פנ"א.

33) פ"ב, מ"א.

34) פ"א, מ"ח.

ניתנה תורה³⁵) כמה דפרישית לעיל בצירוף ד', אמ"ר פינחס בשם ר' שמעון בן לוי³⁶) וכו', ולפיכ' מברכין בא"י בורא מאורי האש, זכירה לתורה הנתונה באש כאשר הוא מבואר, ולא עוד אלא זו ימינו של הקב"ה אשר ממנו האש והדת הוא מרבה החיילים כדכתי' ימין יי' עושה חיל וגו', טעם הראות היד הימין והצפרנים לאור הנר כמה דפרישי' מציאותינו והווייתנו מימין יי' וכל זה תקנו לקבל עלינו עול מלכות רוכב שמים ועול תורתו כמה דאמ' כל המקבל עלי עול תורה וכו', ומאמ' בין אור לחשך בין ישראל לגוים רמו לבחירה הנזכרת למעלה לפי שקבלו ישראל תורה זו שניתנה באש ומאש זו יוצא הנר ואומות ההולכים בחשיכה ובתעותעים נדמו לחשך והכתי' ורשעים בחשך ידמו, ומאמר בין יום השביעי לששת ימי המעשה הבדלה זו הבדלה בפני עצמה בין קדושת שבת לששת ימי המעשה כדפרישית לעיל, ואם תשאל מה טעם ברכת היין בימים טובים מפני שאין הפרש בין שבת ליום טוב והענין הרמוז בו כל אחד ואחד מהימים הטובים כאשר אפרש בספר זה יש לו פעולה בהוויית האדם על מה נתחייב בשמירת המועד ובג"ה לפנים אפרשנו ומה שפירשתי במאמר זה הוא סוד ברכת היין באלו הברכות ובזולתם ובמאמ' בורא פרי הגפן וג"כ על הגפן ועל פרי הגפן והמבין יבין, וליודעים חן.

עתה במאמר האל אתחיל ענין התפלות בעזרת שוכן מרומות, ואומר בתפלתי אודה יוצרי כי הוא על כל נורא איום, יוצר הכל אך לכבודו הכל מודים אליו היום, נפשי נכספה לחזות בנועם יי' לבקר בהיכלו, כי שכר לאדם בעמלו, וברוב חסדו יתן לאיש גמולו, ואומ' נפש ברא על כל עליון, פרש הודה באפריין, נודע סוד אך בהגיון, אורה זרח גם בחביון, עתה אתה בא ברוך יי' למה תעמוד בחוץ, וכבוד יי' לקראתך כגבור ירוץ, נשמחה ונגילה בבית אלהינו, אז הוא יברכנו, ויאר פניו אלינו, אשתחזה ביראה ורתת וחללה, ואפרש סוד התפלה, על דרך הקבלה, בגדול החל ובקטן כלה, ואומר אלי מלכי, אודה על כי, זוהר כנגדו האיר חשכי, ארדוף צדק על כל דרכי, בשלומי הוא יפריש סודי, הדברים עתיקים עד מאד, צריך לפנות לבו מכל תענוגי עולם, ולהקשיב אזנו משמוע סוד עולם.

אמרו רז"ל³⁷) השינה אחד מס' ממות, לכן הישן כמת והמת טמא, המקיץ משנתו צריך לטהר עצמו מטומאה זו שנ' כל הנוגע וגו', לכן הוצרך כל איש לרחיצת הידים לברך עליו בא"י אמ"ה אקב"ו על נטילת ידים כדי להראות הפרש בין החול ובין הקדש כדכתי' בקרבך קדוש, ואחר רחיצת ידים

נתן לו רשות לברך את יוצרו ולבקש את צרכיו ולדבר עם חבירו שקודם לכן לא נתן רשות אפי' לדברים בעלמא ק"ו בדברי תורה שכולם קדושים אעפ"י שארז"ל דברי תורה אין מקבלין טומאה לא נתכוונו למקום זה, תחלת הברכות בא"י אשר יצר את האדם בחכמה וכו' עד לעשות, ברכה זו נאמרה על ידי צירוף אל"ף מהאלפ"ה הראשונה מהג' ופירש בה שהחכמה הקדומה אשר יצר האדם ויש לך לדעת שהחכמה קדמה לכל נמצא כמה דפרש לעיל והיא כקרדום ביד האומן והיא שלישית בין כל שתים וחמשית בין כל ד' ושביעית בין כל ששה וכן בין זוג שבחשבונות והנפרדים לעולם יצליחו שהאחד ביניהם במקום לשון חוק מכריע בנתיים לכן ארז"ל³⁸) לא יאכל תרי ולא ישתה תרי והבן זה, וזולת החכמה הנזכרת לא ימצא כל דבר שנ' יי' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה, אחר שספר ענין החכמה התחיל ליצירת האדם אמ' שבתוכו נקבים וחללים צריכים לקיום האדם שאם יגרע אחד מהם או יוסף לא יתכן קיומו שאם יפתח אחד מהם לחלל הגוף או יסתם אחד מן הדברים החללים או ימנע לעבור בו הדבר שנברא לעבור בו להשארות הקיום לא נתקיים וזה מבואר, ובענין זה ארז"ל במסכת חולין³⁹) שאם היה נקב באחד מסמפונות הריאה אעפ"י שנקב לחלל טריפה כגון זה, וכן החסר והנוסף וכל דבר שנקב לחלל הגוף והאטום והיבש, ורבים מאלו הם בחלל הגוף והפליאו רז"ל בחתימת ברכה זו במאמר בא"י רופא כל בשר ומפליא לעשות, הכוונה ברופא כל בשר בעת היצירה שהולד כולו בשר והוא כחולה תלוי בין מות לחיים והוא יפליא לעשות וישלח לו רפואה שלימה כדי להוציאו לחיי עולם וזה מבואר, אלהי נשמה שנתת בי שהורה וכו', בא"י המחזיר נשמות לפגרים מתים, ברכה זו נאמרת על צירוף אות תי"ו של אלפא שניה עם אלפא של ראשונה שכבר פירשנו שהנשמות פורחות משם לכן זכר יצירת האדם באל"ף ומציאות הנשמה במציאות אל"ף תי"ו אתה יצרת שמציאות הנשמות ממנו כמו שביארתי, והבן זה שהוא מבואר אם היית מבין, והחתימה מורה על ענין גדול כאמור המחזיר נשמות לפגרים מתים אעפ"י לתחיית המתים שתהא בעת הגאולה נוכל לומר טעם זה שמא אחר יצירת הולד בטן והוא כמו מת אין בו רוח כאשר אמרנו על רופא כל בשר ל' יום ואחר ל' יום נזרקה בו נשמה כי יש מלאך ממונה על כל חדש וחדש מחדשי ההריון והם מלאכים שלוחים מהו צורות הקדושות הנזכרות לעיל והמלאך השני הוא הממונה על ענין הנפש לכן בחדש השני נזרק בו נשמה וכל אחד ואחד מהאחרים יש לו פעולה נכרת וכשסיים המלאך הו' מצותו חוזר חלילה לא' ומלאך זה אינו ממונה על ענין פעולת הנפש לכן הנולדים בחדש הח' לא יחיו והמלאך הממונה על החדש הט' הוא טוב וממונה

38) פסחים, ק"ט, ב.

39) חולין מ"ח, ב.

35) מכילתא יתרו יט, יח.

36) ירושלמי שקלים פ"ו, מ"ט, ד: התורה שנתן לו הקב"ה למשה נתנה לו אש

לבנה וכו'.

37) ברכות ג"ז, ב.

בפעולת הנפש כאשר זכרנו לעיל כי הוא ממונה על החדש ב' וטוב ונפש מצירוף אחד כמו שפירשתי לכן יחזו כדכתי' ותחיין את הילדים לכן זכר ונקיבה זו מלת הזירה ואמ' המחזיר נשמות לפגרים מתים, ואיפשר עם כל זה שנתכוונו להחזרת נפש הישן למה שארז"ל⁴⁰). שנשמת האדם פורחת ממנו כשהוא ישן, והחכם יודע סוד זה ומאחר שנתן לו רשות והודה ליוצרו וידע מציאותו תקנו לו לברך הברכות המסודרת אחר זה, לשכוי בינה וראיתי דבר מפרש על הקבלה שכוונו בשכוי ללב האדם וכן יראה שלא באנו עכשיו לשבח על העופות והבהמות והברכות הנזכרות עד מעביר שינה מעיני הודאה היא על שהחיה אותנו כאשר פירשנו לעיל והנה לך בברכות אלו רמזים לשני האלפ"א ביתו"ת, יהי רצון תקנו בקשה זו לשני ענינים שמאחר שהודה לבורא וזכר צירוף מציאותו בשתי אלפ"א ביתו"ת תקנו להזכיר האלפ"א ביתא השלישית שהדברים הנמצאים בצירופה עם השתים הם סבות הנמצאים מההרכבה לכן תקנו לבקש רחמים להיות דבק בתורתו ובמצוותיו כי בזאת יהיה נשמר מכל רע וכת' משמועה רעה לא יירא וגו', והבקשה כולה מורה על זה באמרו גומלני חסדים טובים ואז נתכוון עכ"פ לאות גימל ממנה שהיא גומלת חסדים והבן זה, והבקשה השנית מאחר שבקש רחמים להיות דבק במצוותיו ועבודתו בקש רחמים שלא ישלוט בו שטן להדיחו מדבר זה והוא יצר הרע כאשר אפרשנו לפנים בע"ה, והגדיל בבקשה כדי שלא תבא המכשילה על ידי אדם שלפעמים בני אדם עושים שליחותו של שטן כפי הצירוף וזה מבואר, והנה לך פה צירוף הג' אלפ"א ביתו"ת, ומה נאה תיקון זה וזכירת הקרבנות אחריו כמו שתראה בפרשת הקרבנות ובפרשת אי זהו מקומן של זבחים כי עכשיו מתקבל הקרבן או התפלה הנאמרת במקום והשערים נפתחים ומשמרות הכהנים והלויים מסודרות למעשה והבן זה שהוא מבואר, ופירשו בתקון זה ענין בית המקדש של מטה ורמזו בו שהוא כנגד בית המקדש של מעלה כאמ' עלה בכבש ופנה לסובב וגו' ושים לבך והתבונן איך הלכו לעולם אחר גמילות חסדים שהיא מורה מעלה משובחת עד למאד, ארז"ל⁴¹) על ג' דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים, העבודה היא הקרבנות, גמילות חסדים רמזו בו לאות ג' שהוא ממונה על צד מערב כמו שביארתי לעיל בצירוף, ולכן היה שפיכות הדם בפאת מערב והבן זה, ומה שהיה נשפך לדרום היה לענין החכמה כד"א הרוצה שיחכים ידרים וכשתחפש בסודי עניינים אלו תמצאם שהכל מבואר הוא.

(40) דברים רבה, ה: הקב"ה אינו כן אלא כל או"ה מכעיסין אותו והן ישנים וכל הנפשות עולות אצלו; בראשית רבה, מ"ד: גובלת מיתה שינה. ובברכות השחר: המחזיר נשמות לפגרים מתים. ע"י זוהר לך לך פג א: נפשא דבר נש כד סליק לערסיה נפקת מניה וסלקא לעילא. ע"י חיי שרה קל, א: חגיגה סז, א. ילקוט שמעוני, ואתחנן, תתליה.

(41) אבות פ"א, מ"ב.